

## BREV TIL REDAKTIONEN

## METODEPROBLEMER OM UTLENDINGERS KRIMINALITET

AV STURLA FALCK

Fil. kand. Britt Sveri og professor Knut Sveri sitt svar til meg (i NTfK, 69. årgang, nr. 4) krever noen kommentarer fra min side. Plassmangel i tidskriftet tvinger meg til å konsentrere meg om 5 hovedpunkter. Kommentarer angående min person velger jeg ikke å ta opp.

1. *Beskrivende undersøkelse og kontroll for underliggende variabler*

Både Britt Sveri (s. 219) og Knut Sveri (s. 222) sier at det er en grov feil at jeg ikke skiller mellom en deskriptiv undersøkelse og en forklarende eller en »som rör sig på ett teoretisk plan.« Jeg kan godt godta at B. Sveris undersøkelse hverken er på et forklarende eller teoretisk plan, men har deskriptive hensikter. Men selv i en beskrivende undersøkelse er det ikke tilfeldig hvilke faktorer som tas med i beskrivelsen. Eksplisitt eller implisitt må man regne med at forskeren har kausalsamband i tankene når hun/han velger hvilke variabler som settes sammen. Å beskrive kriminalitet i lys av velkjente bakgrunnsvariabler skulle ikke være for meget forlangt. Dette gjøres ikke for nødvendigvis å formulere årsakshypoteser, men for å unngå å beskrive spuriøse sammenhenger eller statistiske sammenhenger som er helt eller delvis betinget av bakenforliggende variabler.

Når to eller flere grupper i utgangspunktet fordeler seg ulikt med hensyn til en rekke variabler som alle kan ha en innvirkning på kriminalitetsraten, er vi tydeligvis uenige om hvorvidt man trenger å kontrollere for disse variabler eller ikke. Jeg mener man må kontrollere for variablene når man ønsker å sammenligne gruppene for ikke å risikere å beskrive et uriktig bilde. Derfor framhever jeg (s. 134): »Når skjevheten i fordelingen på de enkelte variabler er så stor, kan man ikke sammenligne hverken med den nasjonale befolkning eller innvandregruppene innbyrdes uten å ha kontrollert for samtlige variabler«.

Denne type kritikk av muligheten for å sammenligne ulike (etniske) grupper i kriminalitetsstudier er ikke uvanlig. Martti Grönfors (1979 s. 17)<sup>1</sup>): »Critics of these findings usually claim the matching techniques to have been too crude, and say that with finer matching these distinctions would have disappeared.«

Han trekker inn to andre variabler: sosial-klasse og arbeidsløshet, (to variabler som jeg på s. 131 også nevner burde vært med), og uttaler: »So the problem of whether the black rate of crime is a characteristic of their lower social class position or of their race is still rather confused.«

Knut Sveri henviser til I. Anttila/P. Törnudd<sup>2</sup>) lærebok i kriminologi (1973). Jeg

<sup>1</sup>) Grönfors, Martti: *Ethnic Minorities and Deviance. The Relationship between Finnish Gypsies and the Police.* Helsinki 1979.

<sup>2</sup>) Anttila, Inkeri og Törnudd, Patrik: *Kriminologi i kriminalpolitisk perspektiv.* Stockholm 1973.

vil gjøre det samme: På side 53—54 framgår det at en beskrivelse ikke er en fullstendig analyse, men i alle sammenligninger må man likevel være nøyaktig i behandlingen av bakgrunnsvariablene. De henviser nettopp til problemene med å bruke den totale folkemengde som basis, og de bruker som eksempel betydningen av å holde kjønn, alder og urbaniseringsgrad »konstant«. Dette gjelder også for sammenlignende undersøkelser over tid.

## 2. Om kjønnsvariabelen

B. Sveri's redegjørelse for kjønnsvariabelen (s. 214/215) er interessant og viser vel nettopp at en videre diskusjon av denne variabelen burde vært med i undersøkelsen.

Tabellen (s. 214) »Før grövre brott år 1977 dömda, kyrkobokförda personer efter nationalitet. Per 1.000 invånare« splitter også opp på kjønn for aldersgruppen 15—64 år. Tabellen er ikke uvesentlig, selv om rangordningen mellom de tre kolonnene, som B. Sveri påpeker, endrer seg lite. Holdes kvinnene utenfor beholder 5 av de 13 nasjonene sin plass på rangstigen. En viss tendens ser man dog — Polen, Spania og Italia beveger seg noen trinn nedover, og Finland, Danmark, Norge, Tyskland og Sverige beveger seg oppover rangstigen. Jeg er enig med B. Sveri i at den store variasjonen i kvinnes andel av »brottsligheten« mellom ulike nasjonaliteter trenger en egen analyse.

Det hadde vært interessant om det hadde vært benyttet en annen aldersgruppe til sammenligningen i tabellen. Aldersgruppen 16—64 omfatter ca. 62 % av svenskene og ca. 68 % av de »kyrkobokförda« utenlandske statsborgerne totalt. Aldersgruppen 16—39 år omfatter imidlertid ca. 50 % av de utenlandske statsborgerne og ca. 34 % av svenskene. Denne skjevheten vil nok gi seg utslag, ettersom den sistnevnte aldersgruppen omfatter de (potensielt) mest kriminalitetsbelastede. Hvis det hadde vært data for det, hadde en ytterligere kontroll for bosted her også vært interessant. Dette ikke minst ut fra at det viser seg at det ikke er noen forskjell mellom svensker og utenlandske statsborgere i døpte pr. 1000 innbyggere i de tettest befolkede »länen«.

Forøvrig er det vanskelig å gå dypere inn i tabellen ettersom det ikke er oppgitt noen absolutte tall. (Dette gjelder også for tabellen angående bosted.)

## 3. Om bostedsvariabelen

B. Sveri's gjennomgang av bostedsvariabelen viser som ventet at dette er en nødvendig variabel å ha med. Forskjellen mellom svenske og utenlandske statsborgeres »brottslingsfrekvenser«<sup>1)</sup> forsvinner i de tettest befolkede länen. »Det som då är ägnat att förväna är, att fyra av dessa fem län har brottslingsfrekvenser för utländska medborgare som är ungefär det samma som för svenskarna.« (s. 216).

Dette er jo et meget vesentlig funn. 61 % av de utenlandske statsborgerne og 41 % av svenskene bor i disse områdene (B. S. — s. 216). Det er ikke usannsynlig at de utenlandske statsborgerne hadde kommet enda bedre ut i forhold til svenskene om aldersgruppen hadde vært 16—39 år i stedet for 15—64 som brukes i tabellen (se likelydende under kjønn ovenfor). Hadde det forekommet data for nasjonalitet

<sup>1)</sup> på norsk kriminalitetsfrekvenser.

(og kjønn) i denne sammenhengen, hadde det nok også gitt interessante (positive) utslag, ettersom nasjonalitetsgruppene bostedsmessig plasserer seg ulikt utover landet.

Like interessant er B. Sveri's konklusjon: »Förklaringen till utlänningarnas allmänna överfrekvens måste sökas utenför storstadsområdena.« (s. 216). Ikke minst viktig måtte det her være å kunne få vite hvilke nasjonalitetsgrupper (og sammensettning med hensyn til kjønn og alder) som bor utenfor »orstadsområdene«. En egen undersøkelse som gir data om dette kunne ønskes. (Det ville ikke forundre om finner også her ville dominere?)

En overrepresentasjon i »brottslingsfrekvenserna« i »glesbygdslänen« kan også få en til å spørre: vil det faktisk at oppklaringsprosenten er meget høyere på landsbygden enn i byene virke inn? Og vil anonymiteten for utlendinger være mindre i »glesbygdslänen« og dermed større oppdagelsesrisiko, — alle deres handlinger blir »synlige«?

B. Sveri spør hva jeg mener med å trekke fram eksemplet på manglende kontroll av bosteds- og kjønnsfordeling:

»De utländska medborgarnas brottslingsfrekvens är emellertid betydligt högre än svenskarnas. I åldrarna 15—17 år har de dubbelt så höga frekvenser, i åldersklassen 18—20 år inte fullt men nästan dubbelt så höga och i åldrarna 21—24 år en halv gånger till så höga.« (B. S. Utlänningars brottslighet, Stockholm 1980, s. 20).

Selvfølgelig er konklusjonen korrekt om man ikke kontrollerer for de nevnte variablene. Men ville ulikheten forsvinne dersom det var mulig å kontrollere for »tätortsgrad«? Ettersom ungdomskriminaliteten (pr. 1000) vel også for svensker er størst i de tettest befolkede områdene er ikke dette usansynlig. I så tilfelle ville man beskrive et annet bilde.

Professor Knut Sveri sin diskusjon av bostadsvariabelen og gjerningssted, samt konsekvensene av å »flytte« befolkningen inn til byene er interessant (s. 222—223). Den reiser viktige innvendinger mot muligheten til å operasjonalisere »bostedsvariabelen« på en fruktbar måte. Jeg skal ikke i denne omgang ta opp hele denne debatten, men bare peke på noen ytterligere komplikasjoner. Å ta utgangspunkt i reaksjoner (personer) alene er ikke ukomplisert, ettersom oppklaringsprosenten varierer sterkt, f. eks. i Oslo 12 %, Nordmøre 46 % og landsgjennomsnitt 22 %. Dette fører f. eks. til at Finnmark med oppklaringsprosent på ca. 39 % får reaksjoner i forbyrtyelses-saker pr. 1000 innbygger som er noe høyere enn for Oslo (Finnmark 3.82 mot Oslo 3.80). I antallet forbyrtyelser etterforsket av politiet pr. 1000 innbygger er forholdet at Oslo har ca. 80 mot Finnmark ca. 21. (Krim. stat. 1980). Etterforskede forbyrtyelser ville vel gi et bedre bilde av kriminaliteten enn reaksjoner, men her vil det igjen være vanskelig å si noe om individenes nasjonalitet. Et annet moment er det sterke samspillet mellom alder og variasjoner i kommunetype med hensyn til kriminalitetsfrekvens. (Dette framgår av tab. 6, Krim. stat. 1980, som Knut Sveri refererer). Dette skulle vel tilsi at man burde kontrollere for variablene samtidig, spesielt når de gruppene man ønsker å sammenligne fordeler seg ulikt på begge variablene.

Selvfølgelig har jeg ingen innvending mot B. Sveri's bruk av »tätortsgrad« som verdier på variabelen, i stedet for en dikotomisering med by- og herredskommuner. Det vesentlige er at variabelen er med.



Knut Sveri mener (s. 222) at jeg begår samme feil som jeg mener B. Sveri har begått når jeg sammenligner nordmenn i by og land uten å kontrollere for kjønn og alder. »Han kan inte rimligen försvara den ståndpunkten, att det är korrekt när han själv säger att »män registreras oftare för brott än kvinnor« eller at »stadsbefolkningen registreas oftare för brott än befolkningen på landet« men fel när Britt Sveri säger att »utländska medborgare registreras oftare för brott än svenska medborgare«.

Hadde det vært slik at det er stor forskjell mellom by og land når det gjelder nordmenns relative fordeling på kjønn og alder så hadde Knut Sveri hatt rett. Men slik er det ikke. (jfr. Statistisk Sentralbyrå Folkemengden pr. 31. des. 1979 tab. 6 og 7). De ulike innvandregruppene skiller seg imidlertid klart fra nordmennene. Jeg siterer fra min artikkel (s. 129) »Hadde innvandrere i Norge spredt seg proporsjonalt med den norske befolkning ut over landet når det gjelder kjønn, alder og nasjonalitet, kunne man sammenligne kriminalitet dersom man holdt turister, ulovlig innvandring og korttidsarbeidere utenfor. Ettersom det er klare skjevheter i fordelingen på såvel nasjonalitet, bosted, kjønn og alder, må alle disse variablene kontrolleres for om man skal kunne sammenligne.«

#### 4. »Kyrkobokförda« og ikke »kyrkobokförda«

Hadde man hatt tall for ikke »kyrkobokförda« utlendinger i Sverige, kunne man ha regnet andeler av dem. Men slike tall fins ikke. For å gjenta fra min artikkel (s. 132):

Når B. Sveri viser at »totala antalet om grövre brott övertygade personer ökat med 71 % sedan 1967« tar hun her med »kyrkobokförda« og ikke »kyrkobokförda«. Dette tallet lar seg vanskelig sammenligne med 40 % økning i det totale antall »kyrkobokförda« i samme tidsrom, ettersom det ikke sier noe om endringene i det totale antall ikke »kyrkobokförda«. Når B. Sveri nå sier at denne sammenligningen har skjedd »medvetet« bl. a. ut fra at hvis det bare var tatt med de »kyrkobokförda«, så hadde økningen blitt 116 %, forstår jeg godt hennes positive beveggrunner. Men hvorfor ikke i steden sammenligne »kyrkobokförda« i 1967 med »kyrkobokförda« i 1977 og så beskrive hvor denne økningen på 116 % »om grövre brott övertygade« personer stammer fra:

Finland	68.2 %
Danm. + Norge	12.7
Jugoslavia	9.1
Polen	5.1
Grekenland	4.6
Tyrkia	2.7
Ungarn	0.8
Spania	0.2
Italia	0.1
Tyskland	0.1
Afrika	3.7
Øvrige verden	8.7
	<hr/>
	116 %

Oppstillingen viser greit nok at økningen (1967 til 1977) i altoverveiende grad kan forklares ut fra den økningen som stammer fra de nordiske land. Finland er alene så totalt dominerende at det kunne fortjent en egen atskilt analyse. Oppstillingen viser også at det bildet man gir av virkeligheten er både avhengig av de tabeller man stiller opp og de man unnlater å ta med.

Den samme blandingen av »kyrkobokförda« og ikke »kyrkobokförda« som nevnt ovenfor, er med i tab. 4.

I tab. 3 og 6 brukes også »kyrkobokförda« og ikke »kyrkobokförda« under ett til å sammenligne med svenske statsborgere. I disse tilfellene kan det forsvares, og re-servasjon er tatt i teksten (s. 16). Jeg mener at bildet hadde blitt bedre om det også i disse tabellene var skilt mellom »kyrkobokförda« og ikke »kyrkobokförda«. Ikke minst i tab. 3 kunne det vært nødvendig ettersom det i kommentaren under tabellen benyttes det store antallet »kyrkobokförda« utlendinger mellom 25 og 44 år til å forklare at 47 % av samtlige (»kyrkobokförda« og ikke »kyrkobokförda«) »om grövre brott övertygade personer« er i alderen 25—39 år.

B. Sveri har rett i at hun gjennomfører skille mellom »kyrkobokförda« og ikke »kyrkobokförda« videre utover, og jeg burde skrevet dette.

##### 5. *Små tall og feilmarginer*

Min framstilling på dette punkt var tenkt pedagogisk, men ble det tydeligvis ikke, så jeg forsøker igjen: Problemet er faren som er forbundet med bruken av og sammenligninger på basis av små tall. Som eksempel ble brukt:

I Britt Sveris rapport framgår det at »brottlingsfrekvensen« for unge ungarere i alderen 15—17 år i 1977 var 92.3 pr. 1000. Til sammenligning var den tilsvarende frekvensen for unge svensker 17.9.

Det spørsmål som etter min mening melder seg med full tyngde, er hvilken usikkerhet en slik sammenligning er beheftet med, siden det ikke var mer enn 65 »kyrkobokförda« ungarere i Sverige i den aktuelle alderen. Raten på 92.3 pr. 1000 skyldes at 6 av de 65 i 1977 ble registrert som kriminelle<sup>1</sup>). Hvis ikke seks, men 4 eller 8 av disse unge ungarerne hadde blitt registrert, hadde raten blitt henholdsvis 61 og 123. Små endringer gir altså store utslag, og risikoen for slike og enda større utslag er så åpenbart til stede for så små befolkningsgrupper som det her er tale om. Som B. Sveri selv sier i sin kommentar til min artikkel, kan tallene f. eks. bli sterkt påvirket av om politiet oppklarer en sak der mange ungarere er involvert.

Hva kan man så gjøre i en slik situasjon? — Det fins etter min mening tre mulige utveier:

- a) man kan la være å splitte opp materialet så sterkt som B. S. har gjort, slik at befolkningsunderlaget i gruppene blir stort nok,
- b) man samler data for flere år, f. eks. ikke bare for 1977, men for en tre eller femårsperiode, slik at mulighetene for tilfeldige utslag kan jevnes ut. Det har B. S. (av lett forståelige grunner) ikke gjort,

<sup>1</sup>) Brott mot Brb. övertygade, kyrkobokförda personer.

- c) man gir direkte tilkjenne at ratene man opererer med er usikre — og da mener jeg at det ikke er tilstrekkelig bare å si at befolkningsunderlaget er 65 og de kriminelle er seks personer. Det alternativet jeg foreslår går ut på å *betrakte* de 65 unge ungarerne som om de var et tilfeldig utvalg av det tenkte univers på 1000 unge ungarere som raten blir beregnet for. Hvis man gjør dette, må man oppgi feilmarginene på det vis jeg antydte i min artikkel, slik at det framkommer at usikkerheten er stor — raten vil ligge i intervallet 4.4 til 180.2 pr. 1000.

B. Sveri kan selvfølgelig si, med rette, fra et snevert statistisk synspunkt, at de 65 er *ikke* et utvalg i statistisk forstand. De er snarere *universet* av unge ungarere i Sverige, og man kan selvfølgelig ikke signifikanteste universet. Men da burde B. Sveri ha innrettet seg slik at hun hadde mer *stabile* data enn hun trolig har for sitt univers, slik jeg har foreslått i alternativ b. Det har hun ikke gjort. Derfor framsatte jeg den kritikk jeg gjorde.

Adresse: Mag. art. Sturla Falck,  
Institutt for kriminologi og strafferett,  
Universitet i Oslo,  
Karl Johansgt. 47, Oslo 1.